

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός θρώνεται άμα
δείξη πως δέ φοβάται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου-
οικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'. * ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 13 ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΤΗ 1910 * ΓΡΗΦΗΝ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2 * ΑΡΙΘΜΟΣ 396

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ. 'Αθηνιώτικα γράμματα.
- ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες του Γερο-
δίου (συνέχεια).
- Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά—'Ιόνη.
- ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ. Το άπόρρητο.
- Α. Μ. ΜΟΙΡΑΣ. Κοχλίας άδοντες.
- ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΔΑΜΑΣ. 'Από τις «Στροφές» του
Μορέας.
- Δ. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ. Το Πρώτο Δημοτικό
Σχολείο.
- Ν. Β. ΦΑΝΔΡΙΑΗΣ. George Meredith (τέλος).
- ΦΥΛΛΟΛΟΓΟΣ. Δικά μας και ξένα.
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ — Η
ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜ-
ΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΚΟΧΛΙΑΙ ΑΔΟΝΤΕΣ

Στις όχτώ του Θεριστή, του 1910, ημέρα Τρίτη, πρωί πρωί, ή Ψευτοεπανάσταση βρουκολάκισε. Γιατί το άρθρο του «Χρόνου» με τον τίτλο—τόν πομπώδικο άλλοτε, τον κομμάτο σήμερα—«Τό έργο της 15 Αυγούστου. 'Ανάγκη ειλικρινείας», μύριζε χωματίλα και μνηούσε καπιανού βρουκόλακα τό κοντοζύγωμα.

Ποιά έργο, θεομπαίχτες, έξδν από προ-
σότερη ξόδεψη στα στρατιωτικά μαγαζιά, έχει
νά δείξει ή «15 Αυγούστου» για να μάς τό
θυμίζετε σεινάμενοι και κοννάμενοι, και πότε
νώσατε σ' αλήθινά την 'Ανάγκη της
Ειλικρινείας για να μάς την τσαμπου-
νάτε πάλι σήμερα σά βραχνοκόκκορες;

Δέ θέλουμε, ίσως να μήν ήρθε ακόμα κι ό
καιρός, να κρίνουμε τό 'Έργο σας και να
ψιλοκοσκινίσουμε την Ειλικρινείας—
άγκυλά και ό κ. Πάλλης με τα δυό του επι-
γράμματα έβαλε την Ψευτοεπανάσταση και
τους πρώτογιάτες της στην προεπούμενη θέση.
Τό ξερόνουμε, όσο έσείς δέν τό ξέρετε, και τό
βλέπουμε, όσο έσείς δέν τό βλέπετε, πως δέν
είναι σήμερα ό κατάλληλος καιρός για Βυ-
ζαντινές συζητήσεις, αν άφέλησε δηλ. ή αν έ-
βλαψε ή 'Επανάσταση, αν πρέπει να φύγει ή
αν πρέπει να μείνει στο 'Υπουργείο ό κ.
Ζορμπάς. Άθριο, μεθαύριο, πού θά πάρουν
ένα δρόμο ανθρωπινώτερο τα πράματα τά λέμε.
Σήμερα πάνου από την 'Επανάσταση στέκεται
τό Κρητικό Ζήτημα και πάνου από τον κ.
Ζορμπά ό Τουρκος με τις βρεισιές και με τις
φοβέρες του.

Θέλετε νάκούσετε πως κρίνουν τά πράματα
οί δικοί μας πού ζούνε στην ξεντειά; Νά,

ένας παράγραφος από κάποιο γράμμα πού μάς
στάλθηκε από τα ξένα :

«... Έγώ λέω πως σώνει πια αυτή ή τα-
πείνωση από Γιουρούκηδες πού μάς βγήκαν
άξαφνα ψυχοπαίδια του Πολιτισμού κι αυτοί.
Δέν έχει. Αυτοί είναι άποφασισμένοι να μάς
σβήσουνε, και πρέπει τουλάχιστο, ά θάφανι-
στούμε, νάφανιστούμε παλεύοντας».

Ναί, αυτό κάνουμε κ' έμεις. 'Αφανίζό-
μαστε παλεύοντας για τιποτένια, για έλεεινά
ζητήματα, όχι με Τουρκους, μα άναμεταξύ
μας, πρόστυχοι και μικρόψυχοι έγωλάτρες και
στις πιδ σοβαρές άκόμα περιστάσεις.

'Ανάγκη ειλικρινείας. Πολύ καλά. Στείλτε
τότε άμέσως τό βρουκόλακα της «15 Αυγού-
στου» στο μνημούρι του και σταθείτε να σας
μιλήσουμε κ' έμεις με ειλικρίνεια. Και τά ει-
λικρινά μας λόγια είναι πως σά μάς μιλάτε
για Ζορμπάδες, τη στιγμή πού ό Τουρκος
άκκουμπάει τη σιβαρή πατούσα του στα πλα-
δαρά μας καπούλια, μάς θυμίζετε τα σαλιγκά-
ρια του μύθου. Τραγουδέιστε λοιπόν κ' έσείς,
άφοϋ με τα τραγούδια θά σβήσετε την πυρ-
καγιά πού περιζώνει τό σπλι σας.

Α. Μ. ΜΟΙΡΑΣ

ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Πρό μερικού καιρού κυκλοφόρησε μια έγκλύ-
κλιο για τη μελλούμενη σύσταση Πρώτου Δημο-
τικού Σχολείου. Την έγκύκλιο αυτή δημοσίεψε κι ό
Νουμάς. Τα δώδεκα πρόσωπα πού την ύπόγραψαν
έχουν διάφορες άσχολίες και επαγγέλματα. Τό κα-
θένα βέβαια διαφορετικά αντιλαμβάνεται τό ζήτημα
τό γλωσσικό. Σ' ένα όμως σημείο φαίνεται να συμ-
φωνούν, ότι δηλ. στο Δημοτικό Σχολείο είναι άπα-
ραίτητη, ως όργανο διδασκαλίας του παιδιού, ή
ζωντανή μας ή γλώσσα. Τους λόγους περιττό να
τους εξηγήσωμε εδώ, γιατί όχι μόνο κατάντησαν άλ-
λο κοινότητες, μα και σ' έμάς πολλοί από τους
παιδαγωγούς τους κατάλαβαν πια και τους έχουν
ανάφερει στις εκθέσεις τους, στα άρθρα τους, στα
βιβλία τους. Πρόχειρα αναφέρουμε τον κ. Μπουντιάνα
έπιθεωρητή των Σχολείων της Μακεδονίας στο φυλ-
λάδιο πού έδγαλε πέρσι τα ώραία άρθρα του κ.
Κουρτιδή στην 'Ακρόπολη πρό δυό χρόνια την ανα-
κοίνωση του κ. 'Αμακίου, διδάχτορα του Πανεπι-
στημίου του Μονάχου και καθηγητή στο Γυμνάσιο
της Χίου. Όλους αυτούς δέν μπορεί κανένας να
τους ένομάση μαλλιάρους. Μονάχα τους έδωκε ό
Θεός μυαλό και κρίση κι από την πείρα τους, τη
μεγάλη, είδαν τα άποτελέσματα της καθαρεύουσας,
αν όχι άλλου, τουλάχιστον στην άρχή της διδασκα-
λίας, στα πρώτα σχολικά έτη.

'Ανάμεσα στις ύπογραφές της έγκυκλίου είναι
ένα δυό πού παραδέχονται, υποθέτομε, ότι ή ζων-
τανή μας γλώσσα πρέπει άπ' άρχής να κανονιστή,
για ν' άποχτήση την εύκολη και άπλη γραμμα-
τική, πού κι ό κ. Χατζηδάκις θεωρεί άναγκαία στο
'Εθνος μας για την έπιτυχία του στον προπαγαν-

τικό μας άγώνα με τις άλλες έθνικότητες στη Μα-
κεδονία και την 'Ανατολή.

'Άλλοι πάλιν, αναγνωρίζοντας τη ζωντανή,
κατά την ιδέα τους, επίδραση της καθαρεύουσας στη
γλώσσα μας, θά βρίσκουν βέβαια άγουρο και έπο-
μένως ανεφάρμοστο, και στο μέλλον άκόμα, τό σύ-
στημα του Ψυχάρη, τό θεμελιωμένο στην 'Επιστήμη
και τη σκληρή, την άλύγιστη Λογική. 'Ανάμεσα
σ' έσους ύπόγραψαν την έγκύκλιο, βλέπομε τον κ.
Δελμούζο, πού πρόπερσι γράφοντας στην 'Ακρόπολη
τά ζουμερά του άρθρα (τό Γλωσσικό, τό Γλωσσικό!)
χτυπούσε τον Ψυχάρη και τον Πάλλη για την άφο-
μώωση πού θένε να κάνουν, χώνοντας όλες τις λό-
γιες λέξεις στο καλούπι της Δημοτικής και ντόνον-
τες με δημοτικό φόρεμα τους επιστημονικούς όρους,
πού σχεδόν όλες οι πολιτισμένες γλώσσες του κό-
σμου διατηρούν στη σχολαστική τους, να πούμε,
καταγωγή.

Βλέπομε τον κ. Σωτηριάδη πού σά βγήκε, στα
1900, ή 'Ιστορία της 'Ρωμοσύνης του 'Ερταλιώτη,
έγραψε δυνατή έπίκριση του τίτλου της στην 'Α-
κρόπολη. Κοντά σ' αυτούς, βλέπομε κι άλλους, ά-
ξιωματικούς, πολιτευομένους, δικηγόρους κτλ. πού
από τη θέση τους, τό επάγγελμά τους, είναι σε θέση
να κρίνουν πραχτικά τα άποτελέσματα της καθα-
ρεύουσας, την αξία της, αλλά και την έπιρροή της
στη ζωντανή μας γλώσσα και τον τόπο πού είναι
ανάγκη να της αφήσωμε στο Γλωσσικό ζήτημα.

'Όλα αυτά τά στοιχεία, ένωμένα, για πρώτη
φορά νομίζομε, σ' ένα σημείο δηλ. στο ζήτημα της
γλώσσας ως όργάνου διδασκαλίας, κατάλαβαν, φαί-
νεται, την δλέθρια έπιρροή της καθαρεύουσας στη

μόρφωση τῶν Ἑλλήνων, καὶ ζήτησαν ὄχι βέβαια ν' ἀναμορφώσῃ τὴν ἐκπαίδευση, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ δειξῶν πρακτικὰ, μὲ παράδειγμα ψηλαφητό, πῶς πορεῖ καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ καλύτερη. καὶ γι' αὐτὸ βλέπομε τὴν ἐγκύκλιό τους γραμμὴν σὲ γλώσσα καὶ μὲν ζωντανή, ἀλλὰ μὲ ἀρκετὰ παραχωρήσεις στὴν καθαρῆουσα καὶ ὄχι στὴ φόρμα τῆς κλασσικῆς δημοτικῆς.

Κι ἔτι δὲ αὐτὰ οἱ ἐφημερίδες ποὺ ὑποτίθεται πὼς ὀδηγοῦν ἀμερόληπτα τὴν κοινὴ γνώμη, ἔλεες σχεδὸν, μὲ μιὰ δὴ μόνον ἐξαιρέσεις, οὔτε τὰ παρατήρησαν οὔτε τὰ μελέτησαν. Μόνον ἐπιπόλαια, ἀνόητα καὶ ὕβριστικὰ ἔγραψαν. Ξαναμάσησαν τίς αἰώνιες βρισιές τους καὶ τίς σαχλές κοροϊδίες τους καὶ αὐτὸ ἦταν ὅλο. Ὁ ἀναπόφευκτος κ. Μιστριώτης ἔξαναμάσησε κι αὐτὸς τὰ συνειθισμένα. Μερικοὶ δημοδιδάσκαλοι θέλησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν, γιατί νόμισαν πῶς ἡ ἐγκύκλιος τοῦ ἔβριζε. Φαίνεται ὅμως, καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ τιμὴ τους, πῶς τὸ καλοσυνολογίστηκαν καὶ κατάλαβαν πῶς ἐξεναντίας ὅσοι ὑπόγραψαν τὴν ἐγκύκλιος τοὺς θεωροῦν σὲ θέση πολὺ ψηλὴ καὶ μόνον θέλησαν νὰ τοὺς εὐκολύνουν στὸ ἐκπαιδευτικὸ τους ἔργο. Μὲ λύπη μας εἶδαμε ἕναν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου, ποὺ μὲ σέβας καὶ θαυμασμὸ συλλογιζόμεστε τὴ στάση του στὰ ἑθναγωγικά, νὰ ὀνομάζῃ, ἔχι βέβαια πολὺ χριστιανικά, τὸ ἔργο τῆς Ἐφορίας ἔθνοκτόνο. Σὰν κομμάτι περιέργου χτυπᾷ στὸ μάτι, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὰ ὀνόματα Μελάς, Δραγοῦμης κτλ. νὰ φηγοῦνται σὲ ἔθνοκτόνα κινήματα.

Μετ' αὐτοὺς, τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Χατζηδάκι (Ἀθηναί 4 Μαΐου). Ἐθνεγνικὰ ἐπιχειρεῖ τὸ κίνημα τῆς Ἐφορίας ἂν καὶ μᾶς φαίνεται κάπως περιέργως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον τραβᾷ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη ἴσως καὶ τῶν ἀρμοδίων στὸν παράγραφο τῆς ἐγκυκλίου ποὺ ζητᾷ δωρεὰς καὶ συνδρομὰς.

Τὰ ἐπιχειρήματα του γιὰ νὰ μὴν ἔδρωθῃ τὸ Πρότυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο κ' εἶσι νὰ δεῖξῃ τί πορεῖ νὰ κἀνῃ—γιατί τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς αὐτὸ ζητᾷ μὲ τὸ ἄρθρο του ὁ κ. Χατζηδάκις—μᾶς φάνηκαν ἀκόμα πὺς περιέργως.

Ὁ ἀπλοῦστερος καὶ «μάλιστα ἐμολογούμενος» τρόπος ν' ἀποδείξῃ πῶς τὸ Σχολεῖο αὐτὸ δὲν ἀξίζει καὶ εἶναι περιττὸ θὰ ἦταν νὰ λειτουργήσῃ γιὰ μερικὸν καιρὸ. Ἄν δὲν ἀξίζῃ, θὰ πεθάνῃ τὸ φυσικὸ του θάνατο. Ὅσο γιὰ τὴ βλάβη ποὺ πορεῖ νὰ κἀνῃ, εἶναι ἄδικο νὰ τὸ λέγῃ κανεὶς κἀν, δηλ. πῶς

ἕνα σχολεῖο μὲ καμμιά πενήντα ἢ ἑκατοστὴ παιδιὰ θὰ κατὰστρεφῇ τὸ ἔθνος. Ἴσως ὁ κίνδυνος εἶναι ἄλλου. Μὰ αὐτὸς εἶναι μόνον γιὰ τοὺς καθαρῆουσιάνους, ὅτι δηλ. πορεῖ ν' ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ κόσμου στὸ γλωσσικὸ ζήτημα πολὺ γληγορώτερα παρ' ὅτι ἔκαναν ὡς τώρα οἱ συζητήσεις τῶν γλωσσολόγων καὶ γλωσσολογούντων.

Καὶ δυὸ λόγια γιὰ τὸ Σωκράτη. Ἴσως στὴ διαλεκτικὴ του, παλεύοντας μὲ τοὺς σοφιστὰς, μεταχειρίζονταν γιὰ νὰ τοὺς τσακίῃ τὰ «μάλιστα ἐμολογούμενα». Βέβαια ὅμως δὲν τὰ ἐδίδασκε καὶ γι' αὐτὸ ἡ πλειοψηφία τοῦ ἔθνους, ποὺ μερικοὶ πάντως φέρνουν ὡς ἐπιχειρήματα καὶ ἀπόδειξη πῶς εἶναι στὸ σωστὸ, τὸν καταδίκασε νὰ πῆ τὸ κῶναιο.

Ὁ φόβος τοῦ κ. Χατζηδάκι γιὰ τὰ πειράματα μᾶς ξάφτισε ἀκόμα περισσότερο. Ὁ μόνος τρόπος ν' ἀποδείξῃ ἂν κάτι τι εἶναι σταθρὸ εἶναι νὰ ἐφαρμοστῇ στὴν πράξη δηλ. νὰ γίνῃ πείραμα. Αὐτὸ ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ χιλιάδες συζητήσεις. Εἶναι λυπηρὸ νὰ διαβάξῃ κανεὶς πῶς δὲν πρέπει νὰ «πειραματιζώμεθα». Καὶ τί ἄλλο παρὰ πειραματισμὸ ἐπιβάλλουν τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια καὶ συστήνουν τὰ διδασκαλικά συνέδρια καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς ἐκπαίδευσης; Καὶ ἔπροσρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἕνα κῶναιο πειραματισμὸς; Ἄλλως θὰ μέναμε στὴ μέθοδο τῶν κολλυβογραμμάτων καὶ τῆ βασιλείᾳ τοῦ βούρδουλα καὶ τοῦ ἀκάβαλλου, ἀντὶς νὰ τσακίζουμε γιὰ Φροβελιανὰ συστήματα καὶ Σουηδικὰς γυμναστικὰς καὶ τῶσες ἄλλες ἀναμορφώσεις, χάρη στὶς ἐποεῖς καὶ μόνες πῆγαμε κάπως μπροστά. Καὶ τόσο καλῆτερο καὶ ὀρθότερο θὰ ἦταν ἂν ὁ κ. Χατζηδάκις ἀντὶς νὰ μᾶς λέγῃ ὅτι «ἡ ἐπίσημος γλώσσα τοῦ ἰδρυομένου σχολείου ὑπ' οὐδενὸς οὐδαμοῦ λαλεῖται» πειραματικὰ μᾶς τὸ ἀπόδειχῃ. Ἄν δηλ. ἔπαιρνε ἕνα δυὸ παραγράφους καὶ μιὰ μιὰ λέξη, μιὰ μιὰ φράση μᾶς εἶδεινε πῶς κανένας δὲν τὴ λέει.

Σ' ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Σαλδάνου δημοδιδασκάλου («Ἀλήθεια» τῶν 9 Μαΐου), γραμμὸ πολὺ εὐγενικά, βλέπομε πῶς ἡ διδασκαλία στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο δὲ γίνεται σὲ ὑπερκαθαρεύουσα καὶ πῶς δίνεται κάποια θέση στὴ μητρικὴ γλώσσα. Δὲν ἀμφισβάζομε πῶς πολλοὶ δημοδιδάσκαλοι, μορφωμένοι καὶ ἔμπηνοι, καταλαβαίνοντας τὸ κακὸ ποὺ ἡ καθαρῆουσα κἀνει στὰ παιδιὰ, προσπαθοῦν νὰ τὸ κολάσσουν μὲ ἐνέσεις δικῆς τους ἀπὸ τὴ ζωντανὴ γλώσσα, ἀλλὰ γιὰ πολλοὺς λόγους (ἔλλειψη βιβλίων, φόβος

καταδρομῆς, ἀντίδραση ἀπὸ ἄλλες μεριές) δὲν τὸ κάνουν ἔσο χρειάζεται καὶ ἔσο ἴσως θὰ ἦθελαν. Κι αὐτὸ ἴσια ἴσια δέχῃ πῶς τὸ ἔργο ποὺ θέλησαν ν' ἀναλάβουν οἱ δώδεκα εἶναι ἀναγκαῖο καὶ ὄριμο. Καὶ τί νὰ σοῦ κάμουν μερικοὶ δημοδιδάσκαλοι; Καὶ πῶς νὰ συμβιδάσῃ κανεὶς αὐτὰ ποὺ λέει ὁ κ. Σαλδάνος, ὅταν τὸ «ἐγκεκριμένον ἀλφαριθμητικὸν» εἶναι κατασπαρμένο μὲ ἰα καὶ ὠά καὶ ὄρνυξ καὶ γῶν καὶ ὄλα τὰ ἄλλα διαμάντια ποὺ ἀράξιασε ὁ κ. Δελμούζος στὸ ἄρθρο ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω; Καθὼς καὶ μὲ τὰ φραγκάτικα ἔκείνα εἰς ποτικὸς κτλ.; Τὰ κλασσικά ἔκείνα τῆς διδασκαλίας τῶν Δημ. Σχολείων: τὸ πορὸ πῶς λέγεται καλῆτερα; καὶ τὰ «ἀκόμη καλῆτερα» τὰ ἐπερίγραψε τόσο ὄραϊα ὁ κ. Ξενοπούλος, ποὺ δὲν ἔχω τὸ κούραγιο νὰ τὰ πῶ ἐγὼ μετ' αὐτόν.

Τὸ ἔνομα αὐτὸ μὲ θυμίζει τὰ δυὸ ἄρθρα ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ Σχολείου, στοὺς Καιροὺς καὶ τὸν Καλλιτέχνη. Τὰ βρισκῶ τόσο λογικά, τόσο φωτεινά, ποὺ χρειάζονται προσοχὴ καὶ ἀπάντησι.

Πρῶτα πρῶτα ἔχει δίκιο γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς καθαρῆουσας. Ἄφῃκε λεκέδες στὴ γλώσσα μᾶς ποὺ δὲν παστρεύονται, γιὰ τὴν ὄρα τοῦλάχιστον ἴσως μάλιστα μὲ τὸ πολὺ τρῖψε τρῖψε τρυπήσῃ τὸ βούχο τῆς γλώσσας μᾶς. Ἄς τὸ φοροῦμε λοιπὸν, ὅπως εἶναι, ὡς ποῦ, μὲ τὸν καιρὸ, ἀποχτήσομε ἄλλο ἔλοκαίνουρι ἴσως ἢ ὄρα δὲν εἶναι καὶ τόσο μακριὰ ἔσο φαίνεται. Ἐμεῖς δὲ θὰ τὴ δοῦμε. Ἄλλοι θὰ χαροῦν τὸ σπέρμα ποὺ σπέρνομε. Γιὰ τὴν ὄρα λοιπὸν κἀλλια αὐτὸ τὸ βούχο παστρεμένο ἀπὸ τοὺς λεκέδες ποὺ εὐκολα βγαίνουν καὶ ποὺ δὲν ἀγγίζουν τὸ βραχέοκαλο τῆς γλώσσας. Τοὺς ἄλλους, δηλ. τίς λόγιες λέξεις ποὺ ἡ ζωντανὴ μᾶς λαλιὰ παραδέχεται, ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πὺς σωστὰ ποὺ δὲν τίς σηκώνει ἀλλαγμένες μὲ τὸν ὀδοστρωτήρα τῆς δημοτικῆς, θὰ τοὺς ἀφήσωμε. Καὶ προτιμότερο βέβαια τέτοιον βούχο γιὰ τίς ἔνοιες μᾶς, παρὰ τὸ στενὸ καὶ κακόχαδο ἔστω καὶ τῆς ἀπλῆς καθαρῆουσας. Καὶ γιὰ τὸ ἀνεπιτυγμένον δὲν ἔχει ἴσως ἔδικιο. Ὁ σωστὸς τύπος ὁ δημοτικὸς θὰ ἦταν ἀνεπιτυγμένον ποὺ σήμερα μᾶς φαίνεται ἀχώνευτος. Τὸ ἀνεπιτυγμένον τῆς ἐγκυκλίου τῆς Ἐφορίας εἶναι, ὑποθέτω, ἕνας συμβιδασμὸς, ἴσως ὄχι πολὺ ἐπιτυχημένος. Γι' αὐτὰ ἔγραψε ὁ κ. Δελμούζος, διευθυντῆς τοῦ Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου τοῦ Βόλου, διδάχτορας τῆς Φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγὸς στὸ ἄρθρο ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ, ποὺ καὶ ὁ Ψυχάρης ὀνομάζει

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

I ΔΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΩΣΥΝΗΣ ΤΟΥ

«Παναγιώτατε Δέσποτα, Εἶη Σου ἡ χάρις ἀπλοῦς ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἡ εὐχὴ διάπυρος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τῶν πειθηνίων τῆς Σῆς Παναγιώτητος Θεράπωντων. Σωτηρίαν δὲ λέγω, οὐ μόνον τὴν τῆς ψυχῆς, ἢν ἀπάντων συλλήθδην τῶν ἁγίων ἢ μεσιτεῖα μόλις ἂν τῆς τοῦ Ἐπικαταράτου παγίδος ἐξαγάγῃ· ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπ' αἰώνων ἐν σάμφι κυλινδομένου καὶ κύμασι δεινοῖς συμφορομένου ἔθνικου σώζους.»

Χαμογελάς, Ἄγιε μου γέροντα καὶ πατέρα! Καλὸ σημάδι θὰ πῆ πῶς ἡ ἐγὼ δὲν καλοξέρω τὰ δεσποτάδικα, ἢ ἢ Ἄγιωσύνη Σου εἶτυχε νὰ εἶσαι: ρω-

μὸς. Ἄς ποῦμε πῶς εἶναι καὶ τὰ δυὸ, ἐπειδὴ γιὰ νὰ κἀνομε χωρὶς, καὶ τὰ δυὸ μᾶς χρειάζονται. Ὁ Κύριος ἀπὸ δῶ εἶναι φίλος μου, καὶ τὸν ἐφερα μαζί μου νὰ δῆ τὴν Πόλιν. Δὲν τὸ ξέρω τῶνομά του, μὰ εἶναι δικὸς μᾶς, καὶ μὴ φοβάσαι. Ἐχω νὰ πῶ τῆς Ἄγιωσύνης Σου μερικὰ, καὶ καλλίτερη ὄρα δὲν πορούσαμε νὰ διαλέξομε. Οἱ ἅγιοι Συνοδικοὶ Σου ψάλλουνε Σπερινό. Πατέρα μου, σὰν προσεύκεσαι, λέγε δυὸ λόγια καὶ γιὰ δαύτους. Οἱ πιότεροί τους πιαστήκανε στὸ δεσποτάδικο τὸ θεῖο μὲ γάντζους, κι ἀνεβήκανε μὲ σκοινιά. Μὰ ἄς μὴν τοὺς συνορίζομε καὶ πολὺ. Σ' ἕναν τέτοιον τόπο, ποὺ ἂν τύχῃ καὶ κανένας ἐνάρετος, πορεῖ νὰ τὸν κρεμάσουν, ἄς μὴν τοὺς γυρεύομε ἔλους Ἀη-Γρηγόρηδες. Μόνον ἄς παρακαλοῦμε τὸν Ἰφιστο νὰ μᾶς φυλάξῃ κι ἀπὸ χειρότερα. Νὰ ποῦ πολεμήσανε μερικοὶ τους γιὰ τὰ καμαρωμένα μᾶς τὰ «Προνόμια».

Καὶ τώρα, Δεσπότη μου καὶ πατέρα, νὰ σοῦ πῶ κ' ἐν ἄλλο: Τὸ ποῖμνίό σου εἶναι καλὰ πρόβατα, μὰ πρόβατα ποὺ χρειάζονται μερικὰ μαντρόσκυλα ἀπὸ σόγι, νὰ τοὺς φέρνουνε στὸν ἴσιο τὸ δρόμο, νὰ φυλάγουνε μακριὰ καὶ τοὺς λύκους. Μὲ συμπάθειο, ἔσεξ λογομαχοῦσατε τίς προκάλλες μὲ τὸν ἀρχιλύκο γιὰ τὰ «Προνόμια», καὶ μὲ φάνηκε σὰ

νὰ παίζετε. Τί θάλεγε ἄραγε ἡ Ἄγιωσύνη Σου νὰ βλεπε Τσομπάνη νὰ λογομαχᾷ μ' ἕνα λύκο! Ποῦ ἀκουστῆκε λύκος νὰ παίρνῃ ἀπὸ λόγια! Ἄλλα μέτρα θέλει ὁ λύκος.

Σὰ νὰ ξέρω τί θὰ μὲ πῆς. Πῶς εἶσαι πνευματικὸς πατέρας τοῦ «Γένους» καὶ τίποτος ἄλλο. Μὰ γι' αὐτὸ καὶ μεῖς λέμε, νὰ βροῦμε λίγα μαντρόσκυλα. Σώνει ἢ Ἄγιωσύνη Σου νὰ τοὺς δίνει τὴν εὐχὴ σου σὰν τὸν Ἄη μᾶς τὸ Γρηγόρη, καὶ σὰν τὸν Ἄη Γνάτη ποὺ βλογοῦσε τὴν κλεφτουριά στὸν καιρὸ τοῦ Ἀλή Πασᾶ. Κλωμιάζει; Μὴ φοβάσαι. Σήμερα κλεφτουριά πὺς δὲν ἔχομε. Ὁ κλεφτοπόλεμος ἔσδωσε, πάει. Σήμερα ἔχομε ἄλλα τερτίπια. Σήμερα ἔχομε Μπόμπες. Μεγάλη ἢ χάρις τῆς Μπόμπας! Ἄν ἐν πολυδούλεψ καὶ πολὺ ὡς τὴν ὄρα, ὁ λόγος εἶναι ποὺ δὲν ἔμεινε πὺς στᾶλλα μέρη τοῦ κόσμου καὶ πολλὴ σκληριὰ. Ὡς κ' οἱ Ἀράπηδες τῆς Ἀμερικῆς ἀνθρώπεσαν. Μεγάλη ἢ χάρις τῆς Μπόμπας, κι ὡς τόσο ἡ ἐπιστήμη τῆς δύσκολη. Χρειάζεται Κανάρικη ἀπόφαση, ἀστραπῆς γληγοράδα, καὶ τάφου ἀμιλησιά.

Μὰ θὰ μὲ πῆς, Νεδάσιμῆ μου Πατέρα, καὶ εἰ θὰ καταλάβομε μὲ τέτοια τερτίπια! Ὁ ἀγγιζοῦμε τὸ Χαμίτη, καὶ θὰ μᾶς ἐρθοῦνε στὸ κεφάλι χερσὶ-

(*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθμὸ 55.

«πρώτης σειράς» (Ρόδα και Μηλα Τόμ. Ε'. Μέρος Β'.)

Όσο για τον τρόπο της διδασκαλίας στο Πρώτο Δημοτικό Σχολείο, ως έχη υπομονή ο κ. Σενόπουλος και να είναι βέβαιος πως όλα θα κανονιστούν.

Θα επιτρέψω η Πολιτεία ένα τέτοιο σχολείο; Έδώ είναι ο κόμπος. Είναι βέβαια λυπηρό σ' ένα νέο έθνος, που ψηλαφητά γυρεύει να βρή τον ίσιο, το σωστό δρόμο, και στην Έκπαίδευση, και που όλοι φωνάζουν πως δεν τονε βρήκε, οι νόμοι να μην αφήνουν την ιδιωτική πρωτοβουλία να φέρνει και αυτή την πέτρα της στή θεμέλιωμα του πρώτου χιρίου του Έθνους. Για την ώρα φαίνεται μόνο οι φραγκοπαπάδες κι οι καθολικές καλόγριες έχουν το δικαίωμα να διδάσκουν, κι και πως θένε, με δικό τους πρόγραμμα, χωρίς καμμιάν επίβλεψη από το Κράτος. Όλοι οι άλλοι δηλ. οι ελεύθεροι Έλληνες πολίτες είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν βραγιάδικα το πρόγραμμα και τα βιβλία του Υπουργείου της Παιδείας, κι αυτό, χωρίς κανένα αντάλλαγμα, αφού τα αποδειχτικά των ιδιωτικών σχολείων δε χρησιμεύουν σε τίποτα, και το παιδί που σπούδαζε εκεί, για να μπη σε δημόσιο Έλληνικό σχολείο ή Γυμνάσιο, πρέπει να ξαναδώκη εξετάσεις. Να λοιπόν που το έργο της Έφορίας του Π. Δ. Σ. είναι άφορμη να συζητηθή στη Βουλή η ίσως και στην Έθνοσυνέλευση, αν οι καθαρευουσιάνοι έννοσούν να το χτυπήσουν, μια σπουδαία αρχή, η αρχή της ελεύθερης ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην Έκπαίδευση.

Ένώσω η καθαρεύουσα είναι η επίσημη γλώσσα του Κράτους, τα παιδιά που θα βγούν από το Πρώτο Δημοτικό Σχολείο πρέπει βέβαια να τη ξέρουν, ώστε να μπορούν να εξακολουθήσουν τις σπουδές των και παραπάνω η και να τη μεταχειριστούν όταν τους παρουσιάζεται η ανάγκη. Αυτό όμως θα γίνη στέ τέλος, αφού δηλ. μεστώσουν τα παιδιά στη μητρική τους γλώσσα. Όχι μόνο θα κάμη τα παιδιά να μεταχειρίζονται ανθρωπινά την καθαρεύουσα, και όχι τραγελαφικά όπως σήμερα. Γιατί, μια που μάθουν το μηχανισμό του οργανισμού της μητρικής των γλώσσας, θα μπορούν με εύκολια να ντύουν τις ιδέες τους και με την καθαρεύουσα χωρίς άσυνταξίες και σχολαστικισμούς. Άς

μη ξεχάσωμε τα φωτεινά λόγια που είπε γι' αυτό ο Ροΐθης στο τέλος της μελέτης του για το Ψυχάρη το Ταξίδι κι ως καλοσυλλογιστούμε εκείνο που λέει ο κ. Παπαγεωργίου στην αρχή του προλόγου του έργου του «Τά φραστικά είδη του Άττικού λόγου».

20. V. 1910.

Δ. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ...

Quale i fioretti, dal notturno gelo
Chinati e chiusi, poi che 'l sol gl' imbianca,
Si drizzan tutti aperti in loro stelo....

(DANTE-INFERNO)

... Απόψε μέσα μου άγροικώ
Κάτι γλυκό — τόσο γλυκό
Που ως νάν το πω θα ξεψυχήσω...
— Είναι ένα άηδόνι που ποιεϊ
Και κλαίει μ' δλωτρεμη φωνή
Στα φύλλα της καρδιάς μου πίσω.

Και λιώνει μου βαθιά η ψυχή
Λες κ' είχε δλόγλυκα βραχή
Σε μια δροσούλα δνειρεμένη
Βογγάει ο πόθος μου ο κρυφός
Σαν τάφος που — έρημος — στο φως
Στο φως του φεγγαριού, άνασάινει...

... Απόψε μέσα μου άγροικώ
Κάτι γλυκό — τόσο γλυκό
Λες άγεράκι απ' άκρογαλιά...
— Ένα τριαντάφυλλο χλωμό
Μ' ένα γλυκόν δλολυμό
Σα να ψυχομαχούσε αγάλι...

Κι αν δ,τι νοιάθω, Έγώ, το πω
Μέσα στον πυό βαθύ σκοπό
— Ο,τι απ' τα χείλια μου δε βγαίνει,
Όλοι, οά φύλλα κυκλαμιάς
Όσοι τ' άκούσουνε, με μιάς
Θα σωριαστούνε πεθαμμένοι...

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

τερα. Να σου άποκριθώ μάνι μάνι, πριν έρθουν οι Δεσποτάδες. Πρώτο, που ο φίλος ίσως μήτε ν' άγριέψη δε θα προφτάξη. Δεύτερο, που δε θα ξέρουν ποιόνα να πιάσουν. Ά λυσσάζουνε μερικά λυκόπυλα, το πολύ μπορεί να κρεμάσουν την Άγιωσύνη Σου, το πολύ να παράξουν — πόσους να πούμε; Άς πούμε εκατό χιλιάδες. Για την Άγιωσύνη Σου δεν έχουμε τίποτα άλλο να πούμε, παρά πως χρέος Σου είναι. Πρώτη φορά δε θα είναι που θ' αγιάση έτσι καλόγερος. Όσο για τους άλλους, τους άθώους, αυτό είναι μυστήριο που μήτε η Άγιωσύνη Σου μήτε η άφεντειά του από δω, μήτε κανένας σοφός δεν μπορεί να το ξηγήση, γιατί άραγες αυτή η θυσία! Κι άλλο δεν μπορούμε να άποκριθούμε παρά πως είναι πάντα γραμμένο να νεβαίνουμε στον ουρανό μερικές ψυχές για ν' ανοίγουνε μάτι και να βλέπουνε φως εκείνες που μένουνε στη γης. Έτσι έγινε ως τώρα στον κόσμο. Ά βρή τρόπο η Άγιωσύνη Σου να το φυτεύη τάθνατο δέντρο χωρίς αίματοπότισμα, μα το άγιο αυτό κομπολόγι, θα γίνη μεγαλύτερος κι από τον Προμηθέα που μας κατέδασε τη φωτιά.

Μα να σου πω και κάτι άλλο, αν και πρέπει να το ξέρη ένας ιερωμένος. Ό Θεός το βλογάει εκείνο

το χώμα που χύνεται τέτοιο αίμα, κι άπάνω σε τέτοια κόκκαλα φυτρώνει Παράδεισος.

Και το μεγαλύτερο το καλό, που δεν μπορεί να γυρίση πίσω, μήτε να μείνη εκεί που είναι ο λαός, μια κι άνάψη. Θάκουστούν τα ξεφωνητά και τα μυρολόγια, όχι από τους Φράγκους! Μακριά από Φράγκους! Θάκουστούν από χιλιάδες χιλιάδων ταπεινωμένα σλαβόπυλα, που θα γίνη η ταπεινώσύνη τους περηφάνεια, κι ο φόβος τους θάρρος, και θα τρέξουν από τα λησμονημένα τα νησιά τους ν' άποσώσουν της Μπόμπας το θάμα.

Άγιε μου Πατέρα, Σου είπα την ταπεινή μου τη γνώμη, το τί μπορεί ν' ακολουθήση αν λυσσάζουν οι λύκοι. Η Άγιωσύνη σου ως κρίνη το τί μπορεί να καταφέρουν τα μαντρόσκυλα αν την πνίξη τρώμος τη λύσσα εκείνη. Και τώρα, Πατέρα μου, που Σου έδωσα την καρδιά μου, δόσε μου και Σου την ευχή Σου».

ΙΑ

ΣΤΟ ΤΑΞΙΜΙ

Βράδιασε, και που να πρωτοπάμε! Μια μέρα

ΘΕΑΤΡΙΚΑ
«ΙΟΝΗ»
«Δράμα εις πράξεις τρεις»
Συγγραφέας: Χρ. Δαραλέξης

Ένας μύθος για να πλαστή σε σκηνικό έργο πρέπει να κλείνη κάποια δράση και κάποιο ξετύλιγμα, που να στέκεται σε ίσορροπία με τα γεγονότα καθώς φανερώνονται στη ζωή. Κ' έξόν απ' αυτό ο μύθος πρέπει να δείχνηται σαν κάτι σύνθετο, για να μπορεί η συγγραφέας να πλέξη συναμεταξύ τους τα γεγονότα αυτά και να φτάση φυσικά κι άβίαστα στην κάθαρση. Όταν η ίσορροπία λείπει και λείπει κ' η συνθετικότητα δεν άπομένει παρά μια ξερή δήγηση, που ο συγγραφέας μπορούσι να τη γράψη σε πεζό λόγο. Άμα είναι μακριά από μια μικρή ιστορία τα δραματικά στοιχεία, ποιός ο λόγος να ντυθη αυτή τη δραματική φόρμα;

Ένα σύντομο δηγηματάκι κ' η «Ιόνη» του κ. Χρ. Δαραλέξη, που μόνο δυό πρόσωπα φανερώνονται σ' αυτό. Η όμορφη κι άνειροπλήχτρα Ιόνη που άγκασ τον ευγενικό νέο Φίλιππο άναγκάζεται από οικονομικούς λόγους να παντρευθη έναν πλούσιο Άλεξαντριανό έμπορο μπαμπακιού. Ο Φίλιππος πιστεύει πως η τέτοια άγάπη ποτέ δε θα λησμονηθη. Κι όταν ύστερα από δυό χρόνια ξαναταμώνη την Ιόνη, με ξεφυλισμένους τους πόθους και μαραμμένα τα παλιά της όνειρα, με θλωμένη την ψυχή, που η γαλήνη, η ευτυχία κ' η μονοτονία της πλούσιας ζωής τη νέρωσαν, συλλογίζεται πως αυτός είναι η άφορμη γιατί δεν είχε το θάρρος να ένωση τη ζήση του με την ευγενικά κόρη και να παλαίψη το σκληρό άγώνα της ύπαρξης μέσα στον κόσμο πλάι της. Η τέτοια ένοχη του λοιπόν σ' έναν τόσο σπαρχητικό ψυχικό θάνατο, τονε βιάζει να σκοτωθη με το ίδιο του το χέρι.

Ο Φίλιππος είναι ένας ιδεολόγος που έλο τον κόσμο τονε βλέπει μέσα σ' ένα μαγνάδι όνειρου, ένας ποιητής που έρωτεμένος είναι με τα ία, που η ζήση του όλη φως παρουσιάζεται λουλούδινη. Τη ζωή την άληθινή δεν τη βλέπει. Και στην αρχή άκόμα του δράματου που πλείε μέσα στην άγάπη της Ιόνης, όσο και στο τέλος που βλέπει την άγάπη αυτή σβυσμένη είναι ο ίδιος μονοκόματος κι

στην Πόλη πάει να πη μήνες μες το καλύδι μας, και γι' αυτό δεν μπορούμε να μείνουμε κι άριο. Άν μπορούσαμε, θα τα σεριανίζαμε όλα. Θα πηγαίναμε στο «ταορά», θα βλέπαμε το τουρκολόγι να βράζει, — θα τρώγαμε ίσως κ' ένα μπουρέκι. Και κατεβαίνοντας στον πιο πολιτισμένο το Γαλατά, θα περνούσαμε να δούμε και κανέν' άργαστήρι που φτειάνουνε γαζέτες. Για το πρώτο δεν πολυλυπούμαι. Το τουρκολόγι το είδαμε και στο χωριό. Μα λυπούμαι που δεν προφτάξαμε ν' ανταμώσουμε και κανέναν Πολίτη Συντάχτη. Κι άλλον τρόπο τώρα δεν έχει παρά ν' αγοράσουμε την έφημερίδα του. Άνεβαίνουμε λοιπόν και καθίζουμε στο Ταξίμι, και παίρνοντας τη δροσιά της βραδιάς, και γλεντίζοντας με τον κόσμο που σουλατέρνει, ρίχουμε δυό ματιές στην έφημερίδα, που την καταπρονέγαμε σαν έφεγγε ήλιος, και τη θυμηθήκαμε τώρα με τ' ελοφέγγαρο. Κι από κει κατεβαίνουμε σ' ενός φίλου που όνομα δεν του βρίσκω.

Το είπα, κι ως τόσο πάλι το ξεναλέγω: Παράδεισος, δαιμόνους γεμάτος αυτή η Πόλη! Κοπέλλα χαριτωμένη, με το μουντζουρωμένο το μέτωπο. Βλέπεις αυτό το πανώριο το Ταξίμι, κι ως τόσο την καρδιά σου την πλακώνει ένα βάρος, οά να πνίγε-